

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ БУРЯТИЯ

ГБОУ «Сорокская сойотская школа – интернат среднего общего образования»

<p>«Рассмотрено» Руководитель МО Хулуева Н.В. / <i>Хулуева</i> / Протокол № 1 от « 28 » августа 2023г</p>	<p>«Согласовано» Заместитель директора по УМР ГБОУ «ССШИ СОО» Бадеева Т.Г. / <i>Бадеева</i> / от « 28 »августа 2023 г</p>	<p>«Утверждено» Директор ГБОУ «ССШИ СОО» Ниндакова З.У. / <i>Ниндакова</i> / Приказ № 68 от «28» 2023 г</p> <p>М.П.</p>
---	---	---

Рабочая программа
по бурятскому языку 9 класс

предмет, класс

Дугаровой Светланы Готобдоржиевны

ФИО должность

Рассмотрено на заседании
Педагогического совета
Протокол № 1
от 28 августа 2023 г

у. Сорок 2023-2024 уч.год

Тайлбари бэшэг

Программа разработана на основе следующих нормативных документов и методических материалов:

-Федеральный закон об образовании в Российской Федерации № 273-ФЗ от 29.12.2012;

-Федеральный государственный образовательный стандарт основного общего образования, утвержденный приказом Министерства образования и науки Российской Федерации от «17» декабря 2010 г. № 1897;

-Приказ Министерства просвещения Российской Федерации от 20.05.2020 № 254 "Об утверждении федерального перечня учебников, допущенных к использованию при реализации имеющих государственную аккредитацию образовательных программ начального общего, основного общего, среднего общего образования организациями, осуществляющими образовательную деятельность"

Приказ Министерства образования и науки Республики Бурятия от 17.09.2019г №1366 «Об утверждении перечня учебников и учебно-методических пособий»

Буряад нургуулин программанууд «Буряад хэлэн» 5-9 классуд, 2008 по бурятскому языку в 9 классе к УМК для 9 класса В.Д. Патаева, О.-Х. Нанзанова «Буряад хэлэн», 9 класс, Улаан-Удэ, 2012

- Положение о рабочей программе ГБОУ «Сорокская сойотская школа-интернат»

- Основная образовательная программа основного общего образования ГБОУ «Сорокская сойотская школа-интернат»

- Учебный план ГБОУ «Сорокская сойотская школа-интернат»

Для реализации программы используется учебник: Бурятский язык 9 класс В.Д. Патаева, О.-Х. Нанзанова «Буряад хэлэн», Улаан-Удэ, 2012

Место предмета в федеральном базисном учебном плане

Согласно федеральному базисному учебному плану для образовательных учреждений Российской Федерации на изучение бурятского языка в 9 класс отводится **2 ч в неделю, всего 68ч.**

Тус худэлмэри хадаа 1312 дугаар 2004 оной мартын 9 Россиин Федерациин хуралсалай министерствын тогтоолнууд, 889 дугаар 2010 оной августын 30 хувилагдаһан хуралсалай министерствын тогтоолнууд, 1089 дугаар 2004 оной мартын 5-най хуралсалай министерствын захиралта дээрэ үндэхэлжэ зохоогдоһон, туршалгын программа баримталан, 9-дэхи класста ажалай программа зохоогдобо.

Россиин эрдэм хуралсалда шэнэ шэглэлнуудэй нэбтэрэн орожо, бэелүүлэгдэжэ байгаа мунөө сагта Байгалай регионой хуралсалай эмхинуудтэ буряад хэлэ бэшэг шудалалгада гунзэгы анхарал хандуулагдана.

1992 оной июниин 10-да баталагдаһан «Буряад Республикын арадуудай хэлэнууд тухай» Хуулиин ёһоор буряад хэлэнэй гурэнэй хэлэнуудэй нэгэн болоод байхадань, тус хэлэндэ олониитын, арад зоной, залуушуулай, хурагшадай хандалга нилээд гунзэгырнэ.

Гол шухала зорилгонууд:

- ургажа ябаа залуу уетэндэ эрдэм болбосоролой үндэхэ хууриие гунзэгыгөөр ба бата бэхээр угэхэ;
- хурагшадые Буряад Республикын гурэнэй аман ба бэшэгэй хэлэтэй болгохо;
- ниитын болон ажахын хэрэгтэ турэлхи хэлэеэ хэрэглүүлжэ хургаха;
- арадайнгаа туухэ, аман зохоолойнь баялиг, ёһо заншал, соел болбосорол - эдэ бугэдэндэ тушэглэн, тэдэниие хургажа, хугжеежэ, хумуужуулжэ, буряад үндэхэ яһатанай гунзэгы мэдэрэл буридуулхэ.

Тус зорилгонуудһаа дулдыдан, буряад хэлэ үзэжэ байһан хурагшадта эрдэмэй- лингвистическэ мэдээнүүдые, ойлгосонуудые, грамматикын дуримуудые дуурэнээр шудалан узуулхэ шухала.

9 класста туд программа бэелүүлэгдэхэдээ, хуралсалай номууд ба дидактическа материалнууд, таблицанууд болон буряад хэлэнэй диск дээрэ үндэхэлжэ зохоогдобо.

хуралсалай ябадал иимэнууд технологи болон методико дээрэ эмхигхэгдэнэ: тулэблэлэй, блогой, шэнжэлүүлжэ ойлгуулха, зохоохы, бэдэрэлгын онол аргууд. Заалгын ба шэнжэлэн үзэлгын замуудые тодоруулдаг, багшалхы эрдэм ухааниие буряад хэлэ зааха методико гэдэг. Методико хадаа хэлэ шудалгы тодоруулна, мэдэсыень элируулнэ, раздел бүхэниие ямар класста хэды шэнээн гунзэгыгөөр ба ургэнөөр үзэхэ ёһотойб гэжэ шэнжэлнэ, багша ямар арга боломжонуудые хэрэглэхэб, заалгая хайшан гэжэ һайжаруулхаб гэжэ тодоруулна. Методико дидактикатай тон нягта холбоотой. Хумуужуулгын, эрдэмэй болон хуралсалай ёһо

анхаралдаа абадаг дидактикын юрэнхы уzellнууд методикын үндэһэ һууринь болон гээшэ. Методико хумуужуулгын, эрдэмэй болон һуралсалай үедэ хунэй һанаан сэдхэлэй хугжэлтэ (психикэ) шудалдаг, багшалхы ухаан сэдхэлтэй, тэрэнэй психологическа үндэһэ һуури шэнжэлдэг психологитой тон нягта холбоотой. Ёһо журам эбдэдэггүй хумуужуулгын асуудалнуудыг хараадаа абажа, буряад хэлэнэй методико этикэтэй, эстетикэтэй харилсаатай байдаг. Тэрэһээ гадна буряад хэлэнэй методико ондоо дүтэрхы һуралсалай предметуудтэй нягта холбоотой: буряад литература, ород хэлэн ба литература, туухэ, хугжэм, дуршэлэн харуулдаг искусствотой. Буряад хэлэнэй методико һургуулийн багшанарай дуй дуршэл шэнжэлдэг, онсодходог ба тэрээн дээрэ үндэһэлдэг.

Буряад хэлэнэй методикын гол тулэб үzellнууд (основные принципы) иимэнууд байна: научна шанар, туухэ баримталга.

һургалгын үедэ хэрэглэгдэдэг үzellгэлнууд иимэ:

- ажабайдалтай холбоо

- гуримтай ба зорихон һуралсал: ойлгосо, харуулан ойлгосо, һуралсалай ба хумуужуулгын холбоо

һургалгын усын шухала хубинууд хадаа Буралсалай зорилго, предмет, багша, һурагша.

һурагшадай мэдэсэ, шадал, дадалыень шалгаха янзанууд: шалгалтын үпражненинууд, бэшэмэл харюунууд, тестнууд, диктантнууд, шалгалтын холимог худэлмэри, аман шалгалта, хөөрэлдөөн, һурагшадтай уридшалан худэлэлгэ, хусэд шийдхэгдээгүй асуудалнуудыг шэнжэлүүлэн тайлбарилга, сахим һураха номоор даабаринуудыг дуургэлгэ.

Сэдэбуудэй гаршаг

Урда классуудта үзэһэнөө дабталга

1. Фонетикэ
2. Морфологи
- Синтаксис**
3. Хэлэн тухай шухала мэдээн
4. Орёо мэдүүлэл
5. Ниилэлдэһэн орёо мэдүүлэл
6. Ниилэлдэһэн орёо мэдүүлэлэй сэглэлтын тэмдэгууд
7. Дахалдаһан орёо мэдүүлэл
8. Тайлбарилһан нухэсэл мэдүүлэлтэй дахалдаһан орёо мэдүүлэл
9. Тайлбарилһан нухэсэл мэдүүлэлэй янзанууд
10. Тайлбарилһан нухэсэл мэдүүлэлтэй дахалдаһан орёо мэдүүлэлэй сэглэлтын тэмдэгууд
11. Элирхэйлһэн нухэсэл мэдүүлэлтэй дахалдаһан орёо мэдүүлэл
12. Элирхэйлһэн нухэсэл мэдүүлэлтэй дахалдаһан орёо мэдүүлэлэй сэглэлтын тэмдэгууд
13. Ушарлаһан нухэсэл мэдүүлэлтэй дахалдаһан орёо мэдүүлэл
14. Ушарлаһан нухэсэл мэдүүлэлэй илгарал
15. Хэдэн нухэсэл мэдүүлэлтэй дахалдаһан орёо мэдүүлэл
16. Холболтогуй орёо мэдүүлэл
17. Холболтогуй орёо мэдүүлэлнуудэй сэглэлтын тэмдэгууд
18. Сэхэ ба өөршэлэн хэлэлгэ
19. Сэхэ хэлэлгэтэй мэдүүлэлнуудтэ сэглэлтын тэмдэгуудые табилга
20. Холилдоһон орёо мэдүүлэл
21. Угуулэл ба тэрэнэй илгарал
22. Хэлэлгын стильнууд
23. Текст ба тэрэнэй байгуулга
24. Холбоо хэлэлгэ хугжөөлгэ

хурагшадай мэдэсэ, шадабариды табигдаха гол эрилтэнууд хурагшад 9-дэхи класс дуургэхэдээ, иимэнууд **шадабаритай** болон дадалтай болохо ёһотой:

- нэрэ болон холбуулалнуудай гол ба дулдыданги угэнууды гаргадаг хэлэлгын хубинууды зубөөр олохо;
- сулөө ба тогтомол холбуулалнууды илгаруулха;
- мэдуулэл соохи угэнуудэй холбоо (тааралдал, шадарлал, хутэлбэри) зуб илгахы;
- нэгэ ба хоёр буридэлтэ мэдуулэлнууды илгаруулжа шадахы;
- нэгэ түрэл гэшуудтэй, хандалгатай, оролто угэнуудтэй, тусгаарлагдаһан гэшуудтэй мэдуулэлнууды зохоожо шадахы;
- 5-7 -дохи классуудта үзэһэн бэшгэй дуримууды, 7-8 дахи классуудта үзэһэн сэглэлтын тэмдэгууды дахуулалтай, сэхэ хэлэлгэтэй, нэгэ түрэл гэшуудтэй мэдуулэлнууды болон бусад хэрэгтэй дуримууды зубөөр хэрэглэхэ;
- синтаксис шудалан үзэхэдөө, хурагшад угэнуудэй холбоо, мэдуулэл, мэдуулэл доторхи угэнуудэй холбоо, мэдуулэлэй шухала ба юрын гэшууд, мэдуулэлэй тусгаарлагдаһан гэшууд, причастна ба деепричастна дахуулалтай мэдуулэлнууд, юрын ба орёо мэдуулэлнуудэй гол янзаныуд тухай мэдэсэ, хэрэглэхэ шадабары бата бэхээр ойлгожо абаха ёһотой.

КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧЕСКОЕ ПЛАНИРОВАНИЕ

№	Тема	Кол-во часов	Планируемая дата	Фактическая дата
1 четверть				
Хэлэн тухай шухала мэдээн				
1.	Хэлэн тухай шухала мэдээн	1ч.		
2.	Хэлэн тухай шухала мэдээн	1ч.		
3.	Дабталга	1ч.		
4.	Дабталга	1ч.		
5.	Дабталга	1ч.		
6.	Дабталга	1ч.		
7.	Шалгалтын диктант	1ч.		
8.	Хэлэлгэ хугжоолгэ	1ч.		
Орёо мэдүүлэл				
9.	Орёо мэдүүлэл тухай ойлгосо	1ч.		
10.	Орёо мэдүүлэл тухай ойлгосо	1ч.		
11.	Холбоо хэлэлгэ хугжоолгэ	1ч.		
12.	Ниилэлдэһэн орёо мэдүүлэл	1ч.		
13.	Ниилэлдэһэн орёо мэдүүлэл	1ч.		
14.	Ниилэлдэһэн орёо мэдүүлэл	1ч.		
15.	Ниилэлдэһэн орёо мэдүүлэл	1ч.		
16.	Холбоо хэлэлгэ хугжоолгэ	1ч.		
2 четверть				
17.	Холбоо хэлэлгэ хугжоолгэ	1ч.		
18.	Шалгалтын диктант. Алдуу дээрэ худэлмэри	1ч.		
19.	Дахалдаһан орёо мэдүүлэл	1ч.		
20.	Дахалдаһан орёо мэдүүлэл	1ч.		
21.	Дахалдаһан орёо мэдүүлэл	1ч.		
22.	Дахалдаһан орёо мэдүүлэл	1ч.		

23	Дахалдаһан орёо мэдүүлэл	1ч		
24	Дахалдаһан орёо мэдүүлэл	1ч		
25	Дахалдаһан орёо мэдүүлэл	1ч		
26	Дахалдаһан орёо мэдүүлэл	1ч		
27	Дахалдаһан орёо мэдүүлэл	1ч		
28	Дахалдаһан орёо мэдүүлэл	1ч.		
29	Дахалдаһан орёо мэдүүлэл	1ч.		
30	Дахалдаһан орёо мэдүүлэл	1ч		
31	Холбоо хэлэлгэ хугжоолгэ	1ч.		
32	Холбоо хэлэлгэ хугжоолгэ	1ч.		
3 четверть				
33	Шалгалтын худэлмэри, Алдуу дээрэ худэлмэри	1ч.		
34	Холболтогуй орёо мэдүүлэл	1ч.		
35	Холболтогуй орёо мэдүүлэл	1ч.		
36	Холболтогуй орёо мэдүүлэл	1ч.		
37	Сэхэ хэлэлгэтэй орёо мэдүүлэл	1ч.		
38	Сэхэ хэлэлгэтэй орёо мэдүүлэл	1ч.		
39	Холбоо хэлэлгэ хугжоолгэ	1ч.		
40	Шалгалтын диктант. Алдуу дээрэ худэлмэри	1ч.		
41	Холилдоһон орёо мэдүүлэл	1ч.		
42	Холилдоһон орёо мэдүүлэл	1ч.		
43	Шалгалтын худэлмэри	1ч.		
44	Холбоо хэлэлгэ хугжоолгэ	1ч.		
Хэлэлгэ				
45	Хэлэлгэ тухай ойлгосо.Сэдэб	1ч.		
46	Хэлэлгэ тухай ойлгосо.Сэдэб	1ч.		
Угуулэл/ Текст				
47	Угуулэлэй байгуулга, Текст	1ч		
48	Угуулэые хусэдоор гу, али хурямжалан харуулха тухай	1ч.		
49	Угуулэл соохи мэдүүлэлэй холбоон	1ч.		

50	Угуулэлэй янзанууд. Домоглоһон угуулэл	1ч.		
51	Зураглаһан угуулэл	1ч.		
52	Бодомжолһон угуулэл	1ч.		
	4 четверть			
53	Шалгалтын худэлмэри	1ч.		
54	Угуулэлэй стиль тухай. Албан хэрэгэй стиль. Эрдэм һуралсалай стиль	1ч.		
55	Ниитэ толилолгын стиль	1ч.		
56	Портретно очерк	1ч.		
57	Уран һайханай стиль	1ч.		
58	Бэшэгэй хэлэлгэдэ хэрэглэгдэдэг текстын янзанууд тухай. Тусэб	1ч.		
59	Бэшэгэй хэлэлгэдэ хэрэглэгдэдэг текстын янзанууд тухай. Тусэб	1ч.		
60	Холбоо хэлэлгэ хугжоолгэ, хуряамжалһан найруулга	1ч.		
61	Угуулэл /Текст. Холбоо хэлэлгэ хугжоолгэ	1ч.		
62	Угуулэл /Текст. Холбоо хэлэлгэ хугжоолгэ	1ч.		
63	Дабталга	1ч.		
64	Дабталга	1ч.		
65	Дабталга	1ч.		
66	Холбоо хэлэлгэ хугжоолгэ. Дэлгэрэнгы найруулга	1ч.		
67	Шалгалтын худэлмэри	1ч.		
68	Шалгалтын худэлмэри	1ч.		
		68ч		

Нуралсалай методическа хэрэгсэлнүүд

1. В.Д. Патаева, О.-Х. Нанзанова «Буряад хэлэн», 9 класс, Улаан-Удэ, 2012
2. А.Б.Санжаева «Буряад хэлэнэй грамматикаар таблицанууд», 2010
3. А.Б.Санжаева «Буряад хэлээр лабораторна-практическа худэлмэринүүд», 2000
4. «Буряад хэлэн» сахим һураха бэшэг, 2006, 2010
5. С.Г.Будаин «Буряад хэлээр тестнүүд», 2006
6. Буряад һургуулийн программанууд «Буряад хэлэн» 5-9 классуд, 2008
7. Б.-Д. Батоев «Методическа заабаринууд» Буряад хэлэн 5-9 классууд, «Бэлиг», 2005
8. Д.Н.Доржиев «Мунөөнэй буряад хэлэн». Синтаксис, Улаан-Удэ, 2005
9. О.Б. Бадмаева «Мунөө усын хэшээл», 2011